

พระพุทธรูปสำคัญ: แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย*

The Important Buddha Images: Concepts, Values and Influences in Thai Society

ภุริทัต ศรีอร่าม

Phurithat Sri-aram

วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhasothorn Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: phurithat2007@gmail.com

Received March 20, 2021; Revised April 20, 2021; Accepted June 26, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “พระพุทธรูปสำคัญ: แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทยและเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ประชากรที่ใช้คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการ จำนวน 17 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า

1) หลวงพ่อโสธรเป็นพระพุทธรูปปฏิมากรปางสมาธิ ครั้งแรกหล่อด้วยสำริด ภายหลังพอกปูนเสริมให้ใหญ่หุ้มองค์จริง จึงเป็นแบบปูนปั้น ลงรักปิดทองพระวรกายแบบเทวรูป พระพักตร์แบบล้านนา พระเกตุมาลาแบบป्ली ประทับอยู่เหนือรัตนบัลลังก์ 4 ชั้น ปลายด้วยผ้าทิพย์ ขื่อพระกรข้างขวามีกำไรรัดตรึง ทรงจีวรแบบเนื้อ หลวงพ่อวัดไร่ขิงเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์สมัยเชียงแสนโดยช่างสมัยล้านนาและล้านช้าง หลวงพ่อโตวัดบางพลีใหญ่เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ลักษณะเบิกพระเนตร ขัดสมาธิราบ ศิลปะสมัยสุโขทัย องค์พระเป็นทองสำริดทั้งองค์ลงรักปิดทอง ตามประวัติสร้างสมัยล้านช้างและล้านนา หลวงพ่อบ้านแหลมเป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ปิดทอง เป็นศิลปะสมัยสุโขทัยตอนปลายจนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น อิริยาบถยืนปางอุ้มบาตร สูงประมาณ 170 เซนติเมตร พระหัตถ์ถือดอกประเกอบ พระบาทแบบพระพุทธรูปทรงเครื่อง สมัยล้านช้างและล้านนา

2) แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า คนส่วนมากเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้คำขอพรสำเร็จได้ การได้กราบไหว้สักการะบูชาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์เป็นสิริมงคลเท่านั้นยังไม่พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนา ผู้มีศรัทธาในพระพุทธรูปต้องบำเพ็ญบุญ พัฒนาตนด้วยศีล สมาธิ และปัญญาจึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายและความสุขแท้จริงได้

3) การกราบไหว้สักการะพระพุทธรูปสำคัญ ทำให้ได้เจริญพุทธานุสติ ธัมมานุสติ แล้วน้อมนำเอามาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีสติปัญญาในการดำเนินชีวิต และแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน จนสามารถเจริญ

* ปรับปรุงจากการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 3 Buddhaghosa: A Buddhist Modernity in 21st century

วิปัสสนาจนถึงความหลุดพ้นได้ และมีคุณค่าทางจิตใจและเป็นรากฐานแห่งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย

คำสำคัญ: พัฒนาการ; ประวัติ; ลักษณะ; พระพุทธรูปสำคัญ

Abstract

This article is the part of research entitled ‘The Important Buddha Images: Concepts, Values and Influences in Thai Society’ has 3 objectives: 1) to study the history and characteristics of Buddhist arts of Buddha statues in Thai society, 2) to study the concepts and value and 3) analysis of important Buddha statues along with development of Buddhism in Thai society. The sample population includes 17 people such as abbots, community leaders, religious scholars, experts on history of Buddhist arts and devotees. Research tool was in-depth-interview. The result found that;

1) Luang Phor Sothorn was casted by Lanchang or Laos style. At first, the statue was made of bronze but later covered by concrete to enlarge the statues' size, then coated with gold leaves as deity. The face is like Lanna style. The top of the head is designed like banana flower. He was sitting on 4 gem thrones, covered by holy robe, in the right hand, statue is wearing bangle and wearing the thin robe. Luang Phor Wat Rai khing, made of bronze with Chiangsan style in evil victory posture, casted by Lanna and Lanchang crafts. Luang Phor Tho Wat Bangpli Yai, with the gesture of Subduing Mara and opened eyes, sitting in half lotus posture, was casted in Sukhothai style, all body had been made from bronze. In the record, it was built in Lanchang and Lanna Period. Luang Phor Wat Banlam, had been casted with bronze and pasted by gold leaves. His characteristics was found in last Sukhothai and earlier Ayutthaya period, standing and carrying alms bowl posture with 170 meters in high. Statue's hands and arms are movable. It was wearing clothes and casted in Lanchang and Lanna.

2. Most of Buddhists believe that these Buddha images contain divine power, able to fulfill wishes and success to the prayers. This is the reason that people like to come and pay respect to the important Buddha statues. Only worshiping of these images is not perfect and truly blissful but the devotees to these important Buddha images must cultivate merits by following morals, concentration, wisdom which can truly reach goal and true happiness.

3. Buddha statues were the replica of the real Buddha to Buddhists which can make people remember all His quality and teaching then urging to follow his preaching in daily life with mindfulness and wisdom until one can upgrade themselves with insight meditation through the way of eliminating all of suffering to enlightenment, it also provides the mental value and ground for tradition and culture Thais from birth to die.

Keywords: Important Buddha Statue; Concepts; Value; Influence; Thai society

บทนำ

พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และประกาศพระศาสนาจนมีพุทธบริษัทเข้มแข็งมั่นคงในพระพุทธศาสนาในปลายพุทธกาล พระมหาสาวกสืบทอดพระธรรมวินัยมาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน พระพุทธรัตนะซึ่งเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัยที่พุทธศาสนิกชนให้ความนับถือเคารพสักการะ เพื่อการบำเพ็ญกัลยาณธรรมในเบื้องต้น ระดับกลางและระดับสูงมีการระลึกถึงปฏิบัติที่ทรงเป็นแบบแห่งการปฏิบัติมีพุทธคุณ 9 เป็นต้น ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธรัตนะ จึงมีการสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นที่ระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ ซึ่งเป็นวัตถุแทนพระองค์หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นอุบายในการระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ เพื่อการปรารภบุญกิริยาวัตถุในเบื้องต้นมีทาน เป็นต้น เพื่อการปรารภปฏิบัติแห่งพระพุทธรูปคุณมีคุณแห่งศีลอันนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติตามและเพื่อเป็นแบบปฏิบัติตามพุทธปฏิบัติด้วยการเจริญจิตภาวนาจนถึงการรอบรู้ในกองสังขารด้วยปัญญาภาวนาเป็นต้น

ประวัติการสร้างพระพุทธรูปนั้น หากสืบค้นลงไปถึงประวัติความเป็นมาแล้วจะพบว่ามีตำนานพระแก่นจันทน์ซึ่งกล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปว่ามีขึ้นเป็นครั้งแรกตั้งแต่ในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จไปโปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระเจ้าปเสนทิโกศลไม่ได้ทรงเห็นพระพุทธองค์เป็นเวลานานเกิดความระลึกถึงจึงรับสั่งให้นายช่างสร้างพระพุทธรูปขึ้นด้วยไม้แก่นจันทน์แดง แล้วประดิษฐานไว้เหนืออาสนะที่พระพุทธองค์เคยประทับ ครั้นเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับมาจากดาวดึงส์แล้ว ก็ทรงบันดาลให้พระแก่นจันทน์นั้นเลื่อนหลีกไปจากพระอาสนะ แต่พระพุทธองค์ก็ตรัสสั่งให้รักษาพระแก่นจันทน์นั้นไว้ให้แก่สาธุชนรุ่นหลังเพื่อเป็นตัวอย่างพระพุทธรูปเมื่อพระองค์ทรงดับขันธปรินิพพานไปแล้ว (ส.พลายน้อย, 2545) ตำนานพระแก่นจันทน์นี้ มีความขัดแย้งกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ค่อนข้างมาก ด้วยในสมัยพระเจ้าอโศกมีการสร้างพุทธเจดีย์มากมายแต่ไม่ปรากฏมีการสร้างพระพุทธรูปรวมอยู่ด้วย เป็นเพียงการแกะสลักรูปสมมติขึ้นแทนรูปเคารพ เช่น รูปดอกบัว แทนสัญลักษณ์ของการประสูติ รูปพระแท่นรูปต้นโพธิ์แทนสัญลักษณ์ของการตรัสรู้ รูปกวางหมอบคู่หนึ่งหน้าธรรมจักรแทนสัญลักษณ์ของการแสดงพระปฐมเทศนา รูปพระสถูปแทนสัญลักษณ์การปรินิพพาน เป็นต้น เพราะในสมัยพระเจ้าอโศก ยังไม่มีพุทธศาสนิกายใดกล้าสร้างรูปเคารพของพระพุทธเจ้า เนื่องจากเชื่อกันว่าเป็นการดูหมิ่นไม่ให้ความเคารพ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2545)

ประวัติการสร้างพระพุทธรูปครั้งแรกอันเป็นที่ยอมรับในสมัยพระเจ้ามิลินท์ (เมเน็นเดอร์) กษัตริย์อินเดียเชื้อสายกรีกแห่งนครสาละ แคว้นคันธารราฐ ผู้มีความสนพระทัยในปรัชญาทางธรรมของทุกศาสนาได้สนทนารธรรมกับพระนาคเสน ซึ่งปรากฏข้อบันทึกการสนทนาในคัมภีร์มิลินทปัญหา และเกิดความเลื่อมใสจึงรับสั่งให้สร้างพระพุทธรูปขึ้นมาโดยยึดรูปแบบศิลปะกรีก ซึ่งต่อมาเรียกศิลปะกรรมกรีกผสมอินเดียนี้ว่า “ศิลปะแบบคันธารราฐ” (สมเกียรติ โล่เพชรรัตน์, 2546) และมีการสร้างพระพุทธรูปอันมีศิลปะแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัยจนถึงปัจจุบัน ความเชื่อในพระพุทธรูปมีปรากฏให้เห็นในเกือบทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยและมีประวัติความเป็นมายาวนาน ตัวอย่างเช่น ความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อพระพุทธโสธร ดังปรากฏในพระบรมราชวินิจฉัยเกี่ยวกับหลวงพ่อโสธร ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 เมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองฉะเชิงเทรา พ.ศ. 2451 ไว้ดังนี้ “กลับมาแะวัดโสธร ซึ่งกรมหลวงดำรง คิดจะแปลว่าเยโสธร จะให้เกี่ยวข้องแก่การที่ได้สร้างเมื่อเสด็จกลับจากไปตีเขมร แผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถหรือเมื่อใดนั้น แต่เป็นที่สงสัยด้วยเห็นไม่ถนัด พระพุทธรูปทำด้วยศิลาแลงทั้งนั้น องค์ที่สำคัญว่าเป็นหมุดดินนั้น คือองค์ที่อยู่กลางดงรูปดัก

และเอวความเป็นทำนองเดียวกันกับพระพุทธรูปเทวปฏิมากร แต่ตอนบนกลายเป็นฝีมือผู้ที่ไม่ปั้นว่าลอยน้ำมา ก็เป็นความจริง เพราะเป็นศิลาคงจะไม่ได้ทำในที่นี้ และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ข้าราชการถือน้ำพิพัฒน์สัตยาในพระอุโบสถวัดโสธร อันเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูปโสธรอีกด้วย (วัดโสธรวราราม วรวิหาร, 2518)

พระพุทธรูปปฏิมา หรือพระพุทธรูป ถือว่าเป็นสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรืออุทเทสิกเจดีย์ อันมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับพุทธศาสนิกชนเป็นที่สักการบูชา เป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและความดีงามทั้งพุทธภาวะที่เป็นธรรมกาย และ พระพุทธรูป เป็นสื่อในการถ่ายทอดปรมัตถธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา การสร้างพระพุทธรูปเพื่อเป็นรูปเคารพในระยะเริ่มแรกได้สร้างลักษณะท่าทางเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปประวัติหรือเหตุการณ์ที่สำคัญซึ่งพุทธศาสนิกชนรำลึกถึง เช่น เมื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ก่อนตรัสรู้ก็สร้างพระพุทธรูปนั่งชันพระหัตถ์เป็นกิริยาสมาธิ เป็นต้น (เสาวณิต วิงวอน และคณะ, 2550) โดยในปัจจุบันมีการสร้างสิ่งอันเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปที่เรียกว่า พระเครื่องหรือพระพุทธรูปองค์เล็กๆ อันเป็นสิ่งแสดงความระลึกนึกถึงและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้มีความเคารพในพระพุทธรูปแต่ละองค์แตกต่างกัน เช่น บูชาในฐานะเป็นเครื่องรางของขลังที่สามารถช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย เป็นพุทธานุสสติ เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา เป็นต้น (รอบทิศ ไวยสุศรี, 2551) ด้วยความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทุกระดับชนชั้นประกอบกับประวัติศาสตร์ของสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาจึงมีประวัติการสร้างพระพุทธรูปไว้สักการะทั่วทุกภูมิภาค มีพระพุทธรูปองค์สำคัญที่พุทธศาสนิกชนให้ความนับถือเคารพกราบไหว้และได้รับผลจากความศรัทธาบูชากราบไหว้แตกต่างหลากหลาย ทำให้มีพระพุทธรูปเป็นที่เคารพนับถือและเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์หลายองค์ประดิษฐานอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทยในปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นแบบแผนทางปฏิบัติโดยทั่วไปในสังคมอันจะนำมาซึ่งความสุข ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (พระมหาพงศ์ศิริ ปญญาวชิโร, 2563)

ด้วยข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย ศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย และวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปเผยแพร่ให้กับสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเป็นการลงพื้นที่ศึกษาพระพุทธรูปมีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีคุณค่าและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงเอกสาร ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) โดยการทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปมีพุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธา มีคุณค่าและอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมไทย ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้กำหนดให้มีกระบวนการวิธีการวิจัย (methodology) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นเจ้าของอาวาส ผู้นำชุมชน ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ โดยลงพื้นที่ 4 แห่ง ซึ่งเป็นสถานที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสำคัญ 4 องค์ ได้แก่ หลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา, หลวงพ่อวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, หลวงพ่อโต จังหวัดสมุทรปราการ, หลวงพ่อบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้ เจ้าของอาวาส ผู้นำชุมชน นักวิชาการศาสนาและประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ประชาชนผู้มานมัสการพระพุทธรูปสำคัญ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 17 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์เจาะลึก และการศึกษาจากข้อมูลที่มีผู้บันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น (Unobtrusive Research)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีลำดับขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำคำสัมภาษณ์จากผู้ถูกสัมภาษณ์มาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของแต่ละบุคคล และจัดลำดับความสำคัญและคุณลักษณะของข้อมูล

2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการศึกษาต่าง ๆ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบและนำไปสู่การเชื่อมโยงข้อมูลเข้าด้วยกัน แสดงความสำคัญของข้อมูลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์และเขียนรายงานข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

3) ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการตอบประเด็นสัมภาษณ์ (Interview Research) และข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ (Document Research) จะถูกนำมาวิเคราะห์และประมวลผลออกมาในลักษณะของการพรรณนา ซึ่งนำไปสู่คำตอบในการศึกษาและสรุปตามหลักวิชาการประกอบการเขียนรายงานเพื่อชี้ให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ แนวคิด คุณค่า และอิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาต่อไป

ผลการวิจัย

ประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

1) หลวงพ่อโสธร ซึ่งนักโบราณคดีหลายท่านมีความเห็นเรื่องประวัติการก่อสร้างและการมาประดิษฐานของหลวงพ่โสธรที่แตกต่างกันออกไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้รับการยกย่องว่าทรงพระปรีชาสามารถในทางปกครองเป็นยอดเยี่ยม ทรงเป็นนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์และอื่นๆ ได้ทรงบันทึกไว้ในจดหมายถึงมกุฎราชกุมาร เมื่อเสด็จประพาสมณฑลปราจีนบุรี ร.ศ. 127 ความตอนว่า “...พระพุทธรูป ว่าด้วยศิลาแลงทั้งนั้น องค์ที่สำคัญว่าเป็นหมอดินนั้น คือองค์ที่อยู่กลาง คูรูปตักและเอวงามทำเป็นทำนองเดียวกันกับพระพุทธรูปปฏิมากร แต่ตอนบนกลายเป็นด้วยฝีมือผู้ที่ไปปั้นว่า ลอยน้ำก็เป็นความจริง เพราะเป็นพระศิลาคงจะไม่ได้ทำในที่นี้”

ลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปโสธร เป็นพระพุทธรูปปฏิมากรปางสมาธิ ประทับอยู่เหนือรัตนบัลลังก์ 4 ชั้น ซึ่งปูลาดด้วยผ้าทิพย์ เดิมเป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยสำริดอย่างสวยงาม ต่อมาได้พอกปูนเสริมให้ใหญ่หุ้มองค์

จริงไว้ภายใน พระพุทธรูปลักษณะขององค์หลวงพ่อโสธรที่ปรากฏในปัจจุบันจึงเป็นแบบปูนปั้น ลงรักปิดทองพระวรกายแบบเทวรูป พระพักตร์แบบศิลปะล้านนา พระเกตุมาลาแบบป्ली ข้อพระกรข้างขวามีกำไรรัดตรึง ทรงจีวรแบบเนื้อ มีความกว้างของพระเพล (หน้าตัก) 3 ศอก 5 นิ้ว (1 เมตร 65 เซนติเมตร) สูง 1 เมตร 98 เซนติเมตร ลักษณะของหลวงพ่อโสธรมีความแตกต่างจากพระพุทธรูปภูมิภาคอื่นอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะไม่เหมือนพระพุทธรูปศิลปะสมัยต่างๆ พระพักตร์แบบศิลปะล้านนามีความเรียบง่าย อมยิ้มแบบอัมมัญญคล้ายใบหน้าของชาวจีน ลักษณะภาพรวมขององค์หลวงพ่อโสธรมีรูปลักษณะเป็นคล้ายมนุษย์ทางกายภาพมากกว่าเป็นพุทธลักษณะตามมหาปฐิฐลักษณะ หรือเรียกว่ามีโหงวเฮ้งที่ดีตามลักษณะพยากรณ์ แม้ในส่วนของที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อพุทธรูปตามหลักฮวงจุ้ยของจีนเรียกว่าเป็นที่มงคล อาจเป็นด้วยเหตุนี้จึงมีชาวจีนให้ความเคารพศรัทธาเป็นจำนวนมาก

2) หลวงพ่อดำไร่ซิง มีประวัติจากคำบอกเล่าสืบต่อกันมาหลายตำนาน ตามตำนานกล่าวถึงการได้มาซึ่งหลวงพ่อดำไร่ซิง ว่าได้ถูกอัญเชิญมาจากวัดศาลาปูนวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยวางลงบนแพไม้ไผ่และนำล่องมาตามลำน้ำ และอัญเชิญขึ้นประดิษฐานในพระอุโบสถ ตรงกับวันพระขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 วันสงกรานต์

ลักษณะพุทธศิลป์ เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 4 ศอก 2 นิ้วเศษ สูง 4 ศอก 16 นิ้วเศษ พุทธศิลปะสมัยเชียงแสน สันนิษฐานว่า เป็นฝีมือช่างสมัยล้านนา และล้านช้าง มีลักษณะพระวรกายอวบอ้วนพระพักตร์กลมคล้ายผลมะตูม พระขนงโก่ง พระนาสิกโค้งงุ้ม พระเกตุมาลาเป็นเปลว นั่งขัดสมาธิราบ ชายสังฆาฏิยาว เส้นพระศกขมวด มีพระพักตร์และพระโอษฐ์กว้างนั้นเป็นลักษณะของพระพุทธรูปขอม ปลายสังฆาฏิใหญ่และมีหลายแฉก ฐานไม่มีบัวรอง พุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปเชียงแสนของไทยชาวล้านนา และล้านช้าง ทำตามอย่างพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย มีลักษณะต่างไปจากเชียงแสนชั้นแรก

3) หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน เป็นหนึ่งในพระพุทธรูป 3 องค์ที่ลอยมาตามลำน้ำ และได้ล่องไปตามลำน้ำเจ้าพระยา ลอยวกกลับเข้ามาในลำคลองสำโรง ชาวบ้านได้อัญเชิญท่านขึ้นไปประดิษฐานในวิหาร แต่ต้องชะลอขึ้นข้ามฝายฉางวิหาร เพราะขณะนั้นหลังคาวิหารยังไม่สร้าง และประตูลิขิตมีขนาดเล็ก หลังจากนั้นท่านได้ประดิษฐานอยู่ในวิหารเรื่อยมา ครั้นต่อมาได้มีการทำนุบำรุงวิหารอีก เพื่อสร้างเป็นอุโบสถที่ถาวรจึงต้องชะลอองค์ท่านมาพักไว้ยังศาลาชั่วคราว จนกระทั่งได้สร้างอุโบสถสำเร็จแล้ว จึงได้อาราธนาท่านไปประดิษฐานไว้ในอุโบสถเพื่อเป็นพระประธานของวัดบางพลีใหญ่ใน

ลักษณะพุทธศิลป์ของหลวงพ่อดำไร่ซิง วัดบางพลีใหญ่ใน เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยปางมารวิชัย(สะดุ้งมาร) ศิลปะสุโขทัย องค์พระเป็นทองสำริดทั้งองค์ หน้าตักกว้าง 3 ศอก 1 คืบ ลืมพระเนตร ลักษณะมีเกตุมาลา ยาวเป็นเปลว เส้นพระศกขมวดกันหอย โดยมากไม่มีไรพระศก พระโขนงโก่ง พระนาสิกงุ้ม พระหนุเสี้ยว หัวพระถันโปน สังฆาฏิยาว มักมีปลายเป็น 2 แฉกยื่น ขัดสมาธิราบ พระพุทธรูปที่มีเกตุมาลาเป็นเปลว นั้น เป็นแบบอย่างช่างลังกาเป็นผู้คิดขึ้นก่อน จึงดูแปลกกว่าแบบอย่างพระพุทธรูปในประเทศอื่น

4) หลวงพ่อบ้านแหลม ตามประวัติวัดบ้านแหลม มีนามพระราชทานว่า วัดเพชรสมุท วรวิหาร เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พุทธศักราช 2498 ตั้งอยู่ ณ อำเภอสุมทิสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม มีพระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ เรียกกันว่า หลวงพ่อบ้านแหลม ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และพุทธานุภาพเป็นที่เลื่องลือไปทั่ว พุทธศาสนิกชนจึงให้ความเคารพ สักการบูชาและไปนมัสการกันอย่างเนืองแน่น

หลวงพ่อบ้านแหลม ทางกรมศิลปากร ได้จดทะเบียนไว้เป็นโบราณวัตถุแห่งชาติ เมื่อปีพุทธศักราช 2496 เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ อิริยาบถยืนปางอัมบาตร ภายในองค์พระโปร่ง ขนาดสูงตั้งแต่ปลายนิ้วพระบาทถึงยอดพระเกตุมาลาประมาณ 170 เซนติเมตร ประดิษฐานทำยืนอยู่บนแท่น มีพุทธลักษณะเป็นศิลปะตามสมัยสุโขทัยตอนปลายจนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

ลักษณะพุทธศิลป์ของหลวงพ่อบ้านแหลม เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ปิดทอง ศิลปะสุโขทัย อิริยาบถยืนปางอุ้มบาตร ภายในองค์พระโปร่ง ขนาดสูงตั้งแต่ปลายนิ้วพระบาทถึงยอดพระเกตุมาลาประมาณ 170 เซนติเมตร ประดิษฐานทำยื่นอยู่บนแท่น มีพุทธลักษณะเป็นศิลปะตามสมัยสุโขทัยตอนปลายจนสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้น มีลักษณะพิเศษ คือ พระพักตร์ตรงดงามอ่อนช้อย ส่วนพระหัตถ์เป็นคนละชิ้นกับพาหาทำให้สามารถถอดออกประกอบได้ พระบาทไม่สวมฉลอง พระบาทแบบพระพุทธรูปทรงเครื่องที่เรียกว่าพระโพธิสัตว์สมัยอยุธยา พระเกตุมาลาเป็นเปลวเพลิงแบบพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย สังขาริยาบถยาวลงมาถึงพระขงฆ์ จีวรทำแผ่นเป็นแผ่นแผงอยู่เบื้องหลัง แท่นฐานรองพระบาทนั้นตอนบนทำเป็นรูปดอกบัวบานรองรับพระบาท ตอนล่างทำเป็นฐานย่อมุมสิบสอง เป็นรูปฐานพระเจดีย์ ล่างสุดทำเป็นฐานทำสิ่งให้มีลวดลายวิจิตรบรรจง เมื่อทรงเครื่องเต็มยศ สวมสายสะพาย พาดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมมาจุลจอมเกล้าวิเศษ คาตรัดประคดปักดินเงิน บาตรแก้วสีน้ำเงิน

แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของหลวงพ่อโสธร หลวงพ่อดำไร่จิง หลวงพ่อดำ หลวงพ่อบ้านแหลม พบว่า พระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยงหากัน และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แนวคิดและความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปสำคัญ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดังปรารถนา สามารถคุ้มครองปกป้องภัยอันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จในการในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้

การวิเคราะห์แนวคิด ความเชื่อและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุนสิ่งที่ตนประสงค์ได้ คนที่ไปเกี่ยวข้องกับผู้อ้างฤทธิ์หรืออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักไปเพื่อขอความช่วยเหลือ หวังอำนาจดลบันดาลให้เกิดโชคลาภเป็นต้น การปฏิบัติเช่นนี้ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาที่เป็นกรรมวาท กิริยาท ละวิริยาท สอนให้คนหวังผลสำเร็จจากการลงมือทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล การมีหวังผลจากการอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากอำนาจดลบันดาล อาจทำให้เป็นคนมีนิสัยเฉื่อยชา กลายเป็นคนงอมืองอเท้า อย่างน้อยก็ทำให้ขาดความเพียรพยายาม ไม่รีบเร่งทำสิ่งที่ควรทำ ไม่เร่งเว้นในสิ่งที่ควรเว้น ขัดกับหลักความไม่ประมาท (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2557) โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล โดยไม่ปฏิบัติธรรมให้ตรงกับเป้าหมาย และนิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็คือว่าเป็นการถือนมกลตื้นเขินซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เป็นวัตถุธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแทนองค์ จริตของพระพุทธเจ้า การสร้างพระพุทธรูปขึ้นมานอกจากความเป็นวัตถุสำคัญแล้ว การสร้างพระพุทธรูปจึงเป็นไปตามหลักพุทธานุสสติ แต่เป็นการใช้วัตถุเป็นเครื่องสื่อให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้า เป็นการสร้างตามแนวคิดเรื่องพุทธเจดีย์ 4 ซึ่งพระพุทธรูปจัดเป็นอุเทสิกเจดีย์ (เสนอ นิลเดช, 2543) และเป็นการสร้างเพื่อยกย่องบูชาบุคคลที่ควรบูชาตามหลักมงคลสูตร นอกจากนี้การบูชาพระพุทธรูปในฐานะองค์แทนของพระพุทธเจ้า ถือเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่งในหลักศีลธรรม 6 ประการ ได้แก่ สัตถุคารวตา คือ การแสดงความเคารพต่อพระศาสดาด้วย (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2550)

เมื่อกล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา สามารถจำแนกประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2554)

1) เป็นเครื่องมือในการสร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน จะเห็นว่า พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ เนื่องจากเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า ซึ่งศิลปินได้พยายามที่จะสะท้อนสัญลักษณ์ของความสะอาด สงบ และสว่างของพระพุทธเจ้าออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรม ฉะนั้น เมื่อใดก็ตามที่พุทธศาสนิกชนซึ่งจะมีความทุกข์หรือไม่ก็ตาม ได้มีโอกาสกราบไหว้บูชาพระพุทธรูปหรือภาพวาดจะสามารถรับรู้ และสัมผัสคุณค่าดังกล่าวทางจิตใจ อันจะทำให้ความศรัทธาต่อพระรัตนตรัยมั่นคงมากยิ่งขึ้น

2) เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจในการประกอบกุศลธรรม เนื่องจากพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ที่ถือได้ว่าเป็นองค์แทนของพระพุทธเจ้า ฉะนั้น จุดเด่นประการหนึ่งของพระพุทธเจ้าคือ การที่พระองค์ทรงเป็นมนุษย์ และให้ความสำคัญกับมนุษย์ว่า “มนุษย์ที่ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด” พระองค์จึงเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับมนุษย์ในการสร้างแรงจูงใจเพื่อที่จะพัฒนาตนเองให้ก้าวไปสู่ความพ้นทุกข์ดังที่พระองค์เคยเป็นต้นแบบดังกล่าว

3) เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน จะเห็นว่า พระพุทธรูปในฐานะที่เป็นพระเครื่องนั้น สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน โดยมีการพกพระเครื่องติดตัว หรืออัญเชิญไว้ในยานพาหนะเพื่อเป็นสิริมงคล ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการสร้างกำลังใจ และความอ่อนใจต่อการด าเนินชีวิตและการทำงาน อย่างไรก็ดี เมื่อใดก็ตามที่พุทธศาสนิกชนมีใจที่เข้มแข็งเพียงพอแล้ว เขาก็จะสามารถข้ามพ้น และพัฒนาใจของตนเองไปสู่การร่วมเป็นหนึ่งกับพระรัตนตรัย สุดท้ายแล้วที่พึ่งภายนอกจะไม่มี ความจำเป็นอีกต่อไป

4) เป็นสื่อธรรมที่สะท้อนประวัติและความเป็นมาของพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของพระพุทธศาสนาในยุคต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ลพบุรี อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์

5) เป็นสื่อที่สะท้อนศิลปะและวัฒนธรรมของประชาชนในชาติ จะเห็นว่า สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพุทธรูป โบสถ์ ศาลา และกุฏิ เป็นสื่อที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมต่าง ๆ เช่น ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ที่มีเอกลักษณ์และจุดเด่นในด้านวัฒนธรรม ศิลปกรรม และจิตรกรรมต่างกัน ซึ่งวัฒนธรรมและศิลปะดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความงดงามของจิตใจที่ซ่อนอยู่ภายใน

6) เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาจิตใจของประชาชนให้เข้าถึงธรรมะอย่างแท้จริง จะเห็นว่า ศาสนพิธีและศาสนธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อหลอม และพัฒนาคุณค่าทางจิตใจให้งดงาม และเป็นสุขมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศาสนพิธีจะเป็นเครื่องมือในการน้อมนำจิตใจของผู้ปฏิบัติให้เข้าถึงและเข้าใจคุณค่าของธรรมะมากยิ่งขึ้น

7) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระเบียบ วินัย และสร้างความสามัคคีของพุทธศาสนิกชน ในประเด็นนี้ หลักศาสนาพิธีจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาพุทธศาสนิกชนให้รู้จักระเบียบ ขั้นตอน และแนวทางในการปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัย อันจะนำไปสู่การปฏิบัติทางกาย วาจา และใจอย่างประสานสอดคล้องและสามัคคีกันมากยิ่งขึ้น

พระพุทธรูปสำคัญเป็นสัญลักษณ์สำคัญของแต่ละจังหวัด และเป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธเจ้าที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก เป็นรากฐานแห่งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิด จนถึงตาย เป็นสัญลักษณ์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เป็นวัตรธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแทนองค์จริงของพระพุทธเจ้า และแผ่ไฉวด้วยปรัชญาและคติคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง นำมาสู่ความระลึกถึงพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นบุคคลสำคัญผู้เป็นบรมครูและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อให้ พ้นทุกข์อันเป็นแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนา

บทสรุป

ประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

ประวัติความเป็นมาและลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า 1) หลวงพ่อโสธร ไม่ได้ทำขึ้นในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยฝีมือเป็นช่างแบบล้านช้าง หรือแบบพระลาว ครั้งแรกหล่อด้วยสำริด ภายหลังพอกปูนเสริมให้ใหญ่หุ้มองค์จริงไว้ภายใน พระพุทธรูปลักษณะจึงเป็นแบบปูนปั้น ลงรักปิดทองพระวรกาย แบบเทวรูป พระพักตร์แบบศิลปะลพบุรี ตามประวัติสร้างในสมัยล้านช้างและล้านนา 2) หลวงพ่อวัดไร่ขิง ตามตำนานกล่าวว่าได้อัญเชิญมาจากกรุงเก่า (พระนครศรีอยุธยา) ลักษณะพุทธศิลป์เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ พุทธศิลป์สมัยเชียงแสน สันนิษฐานว่า เป็นฝีมือช่างสมัยล้านนาและล้านช้าง 3) หลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน เป็นหนึ่งในพระพุทธรูป 3 องค์ที่ลอยมาตามลำน้ำ และได้ล่องไปตามลำน้ำเจ้าพระยา ชาวบ้านพากันอาราธนาให้ขึ้นที่ปากคลองสำโรง ได้อัญเชิญท่านขึ้นไปประดิษฐานในวิหาร และอาราธนาประดิษฐานไว้ในอุโบสถ เพื่อเป็นพระประธานของวัดบางพลีใหญ่ใน ลักษณะพุทธศิลป์ของหลวงพ่อโต วัดบางพลีใหญ่ใน เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยปางมารวิชัย (สะดุ้งมาร) ศิลปะสุโขทัย 4) หลวงพ่อบ้านแหลม เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ อิริยาบถยืนปางอุ้มบาตร ภายในองค์พระโปร่ง ขนาดสูงตั้งแต่ปลายนิ้วพระบาทถึงยอดพระเกตุมาลา ประมาณ 170 เซนติเมตร ประดิษฐานทำยื่นอยู่บนแท่น มีพุทธลักษณะเป็นศิลปะตามสมัยสุโขทัยตอนปลายจนสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น มีลักษณะพิเศษ คือ พระพักตร์ตรงตาม อ่อนช้อยราวกับเทพบุตร ส่วนพระหัตถ์เป็นคนละชิ้นกับพาหาทำให้สามารถถอดออกประกอบได้ พระบาทไม่สวมฉลอง พระบาทแบบพระพุทธรูปทรงเครื่องที่เรียกว่าพระโพธิสัตว์สมัยอยุธยา พระเกตุมาลาเป็นเปลวเพลิงแบบพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย สันหาภูปาดยาวลงมาถึงพระขงฆ์ จีวรทำแผ่นเป็นแผ่นแผงอยู่เบื้องหลัง แท่นฐานรองพระบาทนั้นตอนบนทำเป็นรูปดอกบัวบานรองรับพระบาท ตอนล่างทำเป็นฐานย่อมุมสิบสอง เป็นรูปฐานพระเจดีย์ ล่างสุดทำเป็นฐานเท้าสิงห์มีลวดลายวิจิตรบรรจง

แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย

แนวคิดและคุณค่าของพระพุทธรูปสำคัญในสังคมไทย พบว่า ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธรูปมีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรลุนิสงค์ในสิ่งที่ตนประสงค์ได้ โดยชาวพุทธส่วนใหญ่มองว่า การได้กราบไหว้สักการบูชาพระพุทธรูปสำคัญเพื่อความเป็นสิริมงคล และนิยมไปไหว้พระพุทธรูปที่มีชื่อเสียง ซึ่งเชื่อว่าจะมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยการเล่าลือกันมาอย่างนี้ก็ถือว่าเป็นการถือมงคลต้นข้าวซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงควรฝึกตนให้เข้ากับหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่สอนให้พึ่งตนเอง สอนให้ทำตนให้เป็นที่ยอมรับได้ หรือสามารถพึ่งตนได้ และสอนมรรคาแห่งความหลุดพ้นเป็นอิสระ ซึ่งในขั้นสุดท้าย ให้ข้ามพ้นได้ แม้กระทั่งศรัทธาที่มีเหตุผล ไปสู่ความเป็นอยู่ด้วยปัญญาบริสุทธิ์ เริ่มตนมรรคาจากการอิงอาศัยปัญญาสองน้าขององค์พระศาสดาผู้เป็นกัลยาณมิตร ไปสู่การยืนได้ลำพังตน โดยไม่ต้องอาศัยการประคับประคองของพระศาสดา

การวิเคราะห์อิทธิพลของพระพุทธรูปสำคัญกับพัฒนาการทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย พบว่า การที่พุทธศาสนิกชนได้มากราบไหว้สักการะพระพุทธรูปสำคัญ ซึ่งเป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธเจ้า ได้ระลึกนึกถึงพุทธคุณ นึกถึงหลักธรรมคำสอนแล้วน้อมนำเอามาใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อยู่บนพื้นฐานของปัญญาหรือความมีเหตุผล โดยมุ่งหมายให้เกิดความสงบทางใจ และเกิดสติปัญญาในการแก้ปัญหาชีวิต ก็เชื่อว่าได้พัฒนาจิตใจ และปัญญา สามารถอบรมเจริญวิปัสสนาซึ่งเป็นหนทางการดับกิเลส หรือความหลุดพ้นได้, พระพุทธรูปสำคัญเป็นสัญลักษณ์สำคัญของแต่ละจังหวัด และเป็นเครื่องหมายสื่อแทนพระพุทธเจ้าที่มีคุณค่าทางจิตใจต่อพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก เป็นรากฐานแห่งจารีตประเพณีและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิด จนถึงตาย เป็นสัญลักษณ์สำคัญในทางพระพุทธศาสนา เป็นวัตถุธรรมที่สร้างขึ้นเพื่อแทนองค์จริงของพระพุทธเจ้า และแผ่ไฉวด้วยปรัชญาและคติคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง นำมาสู่ความระลึกถึง

พระพุทธรูปเจ้าในฐานะเป็นบุคคลสำคัญผู้เป็นบรมครูและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนเพื่อให้พินทุกันอันเป็นแกน
คำสอนของพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). *ข้อควรระวังในการใช้สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: ผลิตภัณ์.
- พระมหาพงศ์ศิริ ปญญาวิโร. (2563). วิเคราะห์ทานบารมีในคัมภีร์อรรถกถาชาดก. วารสารสหวิทยาการ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(1), 63-73.
- รอบทิศ ไวยสุศรี. (2551). *การศึกษาวิเคราะห์พระเครื่องในฐานะเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม*(ดุขนิพนธ์พุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัดโสธรวราราม วรวิหาร. (2518). *อนุสรณ์งานสมโภชหลวงพ่อโสธร พ.ศ. 2518*. กรุงเทพฯ: วิจิตรหัตถกร.
- ส.พลายน้อย. (2545). *พระพุทธรูปสำคัญในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- สงวน รอดบุญ. (2533). *พุทธศิลป์สู่สายตา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- สมเกียรติ โลเพชรัตน์. (2546). *วิเคราะห์ประวัติการนับถือพุทธและศิลปะพระพุทธรูปในเอเชีย*. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2545). *อภินิหารสถานแหล่งผลิตพระพุทธรูปองค์แรกของโลก*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2550). *คำบรรยายพระไตรปิฎก*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- เสนอนิลเดช. (2543). *ประวัติสถาปัตยกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสาวณิต วิงวอน และคณะ. (2550). *ตำราพระพุทธรูปปางต่างๆ ตามพระมติ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมาภิไธยวชิราวุธ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.